

“Denk niet dat ik gekomen ben om de Wet en de profeten af te schaffen...”, zo begint de evangelielezing.

Blijkbaar waren er mensen die wél zo over Jezus dachten. Schriftgeleerden en farizeeën waarschijnlijk. Wij die het vervolg van het verhaal kennen, weten immers dat sommigen van hen grote moeite hadden met de vernieuwende manier waarop Jezus met de Heilige Schrift omging. En zo gek is dat niet. We kunnen geneigd zijn om wat negatief over hen te denken. Maar als jouw manier van geloven je dierbaar is en er komt iemand die bepaalde dingen heel anders uitlegt dan jij gewend bent, dan kan dat weerstand oproepen.

Ik hoor het een van mijn gemeenteleden in een vorige gemeente nog zeggen: “Nóu nóu, dominee, u zou de heilige huisjes misschien ook in een iéts minder hoog tempo omver kunnen schoppen!”

Voor anderen kan een nieuwe benadering van oude woorden en beelden juist bevrijdend werken, als je moeite hebt gekregen met de meer traditionele verklaringen.

Uiteraard wil ik mezelf niet op gelijke hoogte plaatsen als Jezus. Het gaat om het principe. Over hoe je omgaat met de traditie die je is overgeleverd. Hoe je daar je weg in probeert te vinden.

Er uit op te diepen wat je inspireert, of troost. Nieuwe inzichten geeft.

Hoeveel vrijheid je hebt om je binnen die traditie te bewegen.

Ik kan het niet laten om weer iets aan te reiken uit de Zentraditie. Straks nog een keer 😊

Er zijn ongelooflijk veel leerredes (soetra's) van de Boeddha overgeleverd. Meer dan 4000, als ik het goed heb onthouden. Die hele, gigantische traditie wordt wel vergeleken met een vlot dat je nodig hebt om de rivier over te steken. Als je aan de overkant bent, kun je het vlot achterlaten. Het zou dwaas zijn om het met je mee te blijven slepen! Dat relativeert het belang van de traditie natuurlijk nogal. Het geeft stof tot nadenken.

Het is de vraag wat er bedoeld wordt met : het bereiken van de overkant.

En wat je daar in onze Christelijke traditie onder zou kunnen verstaan.

Waar draait het in wezen om? Waaruit bestaat voor ons christenen die “overkant”?

Ik geloof dit: de ervaring van innerlijke vrede, die voortkomt uit het vertrouwen dat het goed is dat ik er ben. Dat ik geborgen ben in Gods hand.

Alle verhalen uit de bijbel, alle geloofsuitspraken, dogma's, theologische boeken en noem het maar op, zijn niet meer en niet minder dan hulpmiddelen om in jou die ervaring, dat vertrouwen wakker te roepen. De woorden, de formuleringen waarin dat gebeurt, zijn uiteindelijk niet heilig. Het draait om de werkelijkheid waarnaar ze verwijzen. Die is heilig.

[Zo kan de een God aanduiden als Hemelse Vader. En een ander spreekt over God als een kosmisch veld van liefde. Beide beelden verwijzen naar dezelfde - uiteindelijk niet in woorden te vangen - realiteit.]

Maar zo denkt niet iedereen erover. Orthodoxie, met alle goede kanten die daarin óók aanwezig zijn, heeft meestal moeite met een vrije, vernieuwende omgang met de Heilige Schrift en de traditie.

Die moeite begint vaak met een gevoel van wantrouwen en wrevel jegens de nieuwlichter. Dat wantrouwen kan, zoals we in het evangelie zien gebeuren, overgaan in boosheid, in haat zelfs. En die haat kan uiteindelijk leiden tot moord. In de Veertig dagentijd die woensdag begint, zullen we dat weer zien gebeuren.

Het was Jezus niet te doen om de letter, maar om de geest van de Thora. Hoe tegenstrijdig dat ook klinkt, als je hem hoort praten over dat “er tittel noch jota aan die Thora veranderd mag worden.” “Elke punt en komma zijn heilig” zouden wij zeggen.

Niet arbeiden op de sabbat, bijvoorbeeld. Aan de formulering van dat gebod hoeft niets veranderd te worden. Nog geen puntje op de i. Maar dat neemt uiteraard niet weg dat als er op sabbat een van jouw kalveren in de sloot valt, je die er wel degelijk uit mag halen. Móet halen, zou je zelfs kunnen zeggen. Dat ligt besloten in de geest van het verbod. Hoe dat in zijn werk gaat, dat “op het spoor komen van de Geest van de Thora”, dat laat Jezus in het vervolg van dit hoofdstuk zien aan de hand van zes voorschriften. Steeds gaat het erom hoe die zijn overgeleverd en hoe Jezus die vervolgens verdiept.

Vandaag staan we stil bij de eerste daarvan: Pleeg geen moord. In de Herziene Statenvertaling: Gij zult niet doden. Dat lijkt me een juistere weergave van wat hier bedoeld wordt. Je kunt je letterlijk aan dit voorschrift houden. Voor verreweg de meesten van ons zal dat geen probleem zijn. In ieder geval niet als je het beperkt tot het doden van mensen.

Wij zijn geen moordenaars, toch? Maar als blikken konden doden, of berichten op sociale media, dan zag het er waarschijnlijk al heel anders uit.

Doden .... Iemand het leven onmogelijk maken. Dat begint met heel kleine, alledaagse dingen. Door jouw taalgebruik, bijvoorbeeld. Als je iemand “leeghoofd” noemt of “dwaas”, zegt Jezus.

“Onze tong steekt het rad van het leven in brand, schrijft Jakobus in zijn brief, er is geen mens die de tong kan temmen, dat onberekenbare kwaad, vol dodelijk venijn.”

Wat hij schrijft over onze manier van spreken, hoe we daarin met elkaar omgaan, is zeer actueel. Ach, in zekere zin is iemand als Trump een zegen, omdat je in hem in zeldzaam onverdunde vorm kunt zien en horen wat hier bedoeld wordt: hoe je door jouw manier van spreken gif kunt zaaien in de samenleving. Ongebreideld leugens verkondigen. Mensen die er een andere mening of overtuiging op nahouden uitmaken voor losers, “slechte mensen”, een gevaar voor de samenleving enzovoort.

Het gevaar dreigt, als ik hem weer eens aanhaal, dat je denkt: ja ja, dat weten we nu wel. Maar het gaat hier om een manier van spreken, van omgaan met mensen, die gedijt bij berusting. Bij gewenning! Waakzaam blijven dus!

Ik las afgelopen week een nieuwsapp-bericht: Uit onderzoek van de Staatscommissie (in Nederland) blijkt dat racisme en discriminatie online toenemen na negatieve uitspraken van politici in de Tweede Kamer. Het risico bestaat dat daardoor discrimineren in het publieke debat als steeds normaler wordt gezien. Er is dan sprake van een negatieve spiraal.” (woensdag 11 februari). Ik hoef de politici in eigen land die hier bedoeld worden, niet bij name te noemen, denk ik.

Het is van levensbelang om te zien hoe deze manieren van negatief spreken, deze gevaren van de tong als een langzaam, maar gedurig druppelend venijn de hele samenleving kunnen vergiften.

In een dergelijke geest (over anderen) spreken, zegt Jezus, dat is een vorm van moord. Van iemand dood maken. Het leven onmogelijk maken. Doodslag begint met minachting jegens iemand, die overgaat in woede, in haat. En kan eindigen met daadwerkelijke moord of doodslag. Zo kunnen mensen voor een ander het leven tot een hel maken. Via (a)sociale media, bijvoorbeeld. Een Gehenna, noemt Jezus dat.

Het zou wel eens zo kunnen zijn dat ook de daders, als ze zich ooit ten volle realiseren wat ze hebben aangericht in het leven van een ander, zelf in een soort Gehenna terecht komen. Verteerd door schuldgevoel. Vaak niet meer in staat om te herstellen wat ze hebben aangericht.

Daar komt bij dat een ieder die zichzelf overgeeft aan welke vorm van negatief spreken dan ook, daarmee langzaam maar zeker ook zichzelf vergiftigt. Je wordt er een negatief mens van.

Ja, “Hoe vaak struikelen we niet allemaal, op dit gebied? Wie nooit struikelt in het spreken, kan zich een volmaakt mens noemen, die in staat is om ook het hele lichaam in toom te houden”, aldus Jakobus. “...er is geen mens die de tong kan temmen, dat onberekenbare kwaad, vol dodelijk venijn.”

Maar daarmee is niet alles gezegd, gelukkig 😊

We maken nog eens een klein uitstapje naar het Zenboeddhisme.

Een van de vele toespraken van de grote Japanse Zenmeester Dogen (1200 – 1253) heeft als titel: Vier manieren om op een heilzame wijze met elkaar om te gaan.

Een van die vier manieren is: kind speech. Vriendelijk, liefdevol spreken.

Het komt voort uit een vriendelijke geest, die in principe ieder mens eigen is. (!)

Je moet die vriendelijke geest alleen wel oefenen, zo nu en dan.

Of je nu harmonie wilt bevorderen tussen mensen, of een vijand wilt verslaan, - vriendelijk, liefdevol spreken is dé manier om dat te bereiken, aldus Dogen. En waar je dat in praktijk brengt, plant je als het ware kleine zaadjes voor meer mededogen in de manier waarop we met elkaar omgaan, in onze samenleving.

“Kind speech has the power to turn the heavens!”

Het is trouwens sowieso opvallend dat in het Boeddhisme veel aandacht wordt geschonken aan een heilzame manier van spreken. Meerdere voorschriften, te vergelijken met onze Tien geboden, gaan daarover:

- Ik beloof oprecht te zijn en niet te liegen.
- Ik beloof om de perfectie in anderen te zien en niet over hun fouten of vergissingen te praten.
- Ik beloof eenvoud te beoefenen en andere mensen niet onderuit te halen in wat ik zeg of doe.

Om er maar eens een paar te noemen.

Ja, “Wellicht verliezen we van ál onze dagelijkse bezigheden, onze aandacht het snelst uit het oog als het gaat om ons spreken”, aldus Dogen. Hij kan Jakobus (en Jezus) een hand geven.

Maar ons spreken kan dus niet alleen negatief werken, het kan ook scheppend zijn. Als het liefdevol, vriendelijk gebeurt. Als we bijvoorbeeld leren om niet altijd zo primair te reageren. Om “er eerst eens even niets van te vinden”! Hoe lastig is dat, voor ons Nederlanders zeker!

Om ons bewust te zijn van de balk in onze ogen, dwz dat het (per definitie!) niet zo is al wij het zien of beleven.

Als we ons daarin zouden oefenen, dan zouden we zodoende mee kunnen werken aan het ontstaan - en groeien van een positieve spiraal! Hoe mooi zou dat zijn! Helemaal in de geest van de Thora, in de geest van Jezus.

En als ons dat lukt, dan zal dat de wereld een heel klein beetje veranderen. Milder maken. Zachter. Lichter.

Meer kun je niet doen, als het gaat om het vervullen van dit gebod om niet te doden.

Minder mág je niet doen.

Amen.